

Niemieckie Towarzystwo Ortopedyczne i jego polscy członkowie w latach 1901-2015

The German Orthopaedic Society and its Polish Members in the Years 1901-2015

Michał T.W. von Grabowski

Em. ordyn., Klinika Ortopedii, Edith-Stein-Fachklinik, Bad Bergzabern, Niemcy
Em. sen. phys. (ltd. OA), Orthop. Clinic, Edith-Stein-Fachklinik, Bad Bergzabern, Germany

STRESZCZENIE

W pracy przedstawiono okoliczności powstania w 1901 r. Niemieckiego Towarzystwa Ortopedycznego oraz jego losy do 2015 r. Wymieniono nazwiska byłych i obecnych polskich członków tego Towarzystwa z wyszczególnieniem jego trzech członków honorowych. Wspomniano o kontaktach i współpracy pomiędzy ortopedami Polski i Niemiec.

Słowa kluczowe: historia medycyny, Niemieckie Towarzystwo Ortopedyczne, współpraca polskich i niemieckich ortopedów

SUMMARY

The paper traces the origin of the German Orthopaedic Society in 1901 and its development until 2015. The names of former and current Polish members of this Society are listed and three honorary members are described in greater detail. The contacts and co-operation between Polish and German orthopaedists are also briefly discussed.

Key words: history of medicine, German Orthopaedic Society, Polish-German orthopaedic co-operation

ZARYS HISTORII NIEMIECKIEGO TOWARZYSTWA ORTOPEDYCZNEGO

Pierwsze niemieckie naukowe Towarzystwo Ortopedów zostało powołane do życia w 1901 r. [1]. Wyodrębnienie się go z macierzystego chirurgicznego gniazda znalazło swoje odzwierciedlenie w pierwszej jego nazwie: Deutsche Gesellschaft für Orthopädische Chirurgie, DGOC (Niemieckie Towarzystwo Chirurgii Ortopedycznej). Nazwa ta nawiązywała do wydanego w 1891 r. pierwszego niemieckiego podręcznika chirurgii ortopedycznej („Orthopädische Chirurgie”), którego autor, Albert Hoffa (1859-1907), uważany jest za jednego z „ojców” ortopedii niemieckiej. Ortopedia jako samodzielna, uniwersytecka dyscyplina medyczna usamodzielniała się w Niemczech długo, także na skutek oporów stawianych przez chirurgów ogólnych [2]. W odróżnieniu od USA i wielu innych krajów świata (w tym Polski), gdzie wcześniej już zintegrowano ortopedię z traumatologią, Niemieccy chirurdzy ogólni aż do niedawna zazdrośnie strzegli chirurgii urazowej jako swojej podspecjalności. Pod ich egidą powstało też we wrześniu 1922 roku Niemieckie Towarzystwo Chirurgii Urazowej (Deutsche Gesellschaft für Unfallchirurgie, DGU), istniejące do dzisiaj.

Postępy czynione przez konserwatywnych lekarzy ortopedów takich jak prof. Adolf Lorenz z Wiednia oraz techników ortopedycznych (często nielekarzy) spowodowały, że wielu chorych ortopedycznie mogło być skutecznie leczonych także zachowawczo. Poza sztuką leczenia operacyjnego musieli zatem ortopedzi opanować także technikę wykonywania i stosowania aparatów ortopedycznych, znać się na masażu, manualnej korekcji wrodzonych i nabytych zniekształceń układu narządu ruchu, gimnastyce leczniczej i leczeniu balneo-fizykalnym. Aby dać wyraz tej sytuacji, celowe było przemianowanie DGOC, w 1913 roku, na Deutsche Orthopädische Gesellschaft (DOG), czyli Niemieckie Towarzystwo Ortopedyczne. Nazwa ta przetrwała aż do 1967 r.

Na przełomie XIX i XX wieku potrzeby na leczenie ortopedyczne były wielkie. W 1906 r. było w Niemczech ok. 100 000 młodocianych kalek. Powstało wtedy wiele nowych zakładów leczniczo-opiekuńczych dla dzieci i młodzieży. Szczególną aktywnością i inwencją w zakresie pomocy tym chorym wykazał się berliński ortopeda rodem z Prus Wschodnich, prof. Konrad Biesalski. Potrafił on udowodnić, że w wielu przypadkach efektywne leczenie ortopedyczne oraz rehabilitacja lecznicza i szkolenie zawodowe osób niepełnosprawnych fizycznie dają szansę na ich powrót do życia zawodowego i samodzielności. Uczeń i bliski współpracownik Biesalskiego,

AN OUTLINE HISTORY OF THE GERMAN ORTHOPAEDIC SOCIETY

The first German scientific Orthopaedic Society was established in 1901 [1]. The fact that it derived from the community of surgeons was reflected in its first name: Deutsche Gesellschaft für Orthopädische Chirurgie, DGOC (German Society of Orthopaedic Surgery). The name alluded to the first German textbook of orthopaedic surgery (“Orthopädische Chirurgie”) published in 1891, whose author, Albert Hoffa (1859-1907), is deemed one of the fathers of German orthopaedics. It was long before orthopaedics became an independent academic medical discipline in Germany, also due to opposition on the part of general surgeons [2]. Until very recently, contrary to the US and many other countries (including Poland), where orthopaedics was already integrated with trauma surgery, German surgeons jealously guarded the latter as their subspecialty. It was under their aegis that the German Trauma Society (Deutsche Gesellschaft für Unfallchirurgie, DGU), which still operates, was established in September 1922.

Owing to the advances made by conservative orthopaedists, for example Prof. Adolf Lorenz from Vienna and orthopaedic technicians (who often were not medical doctors), many patients could also receive effective conservative treatment. Apart from surgical treatment, orthopaedists had to master the techniques of assembling and using orthopaedic devices, massage, kinesiotherapy, balneotherapy, and physiotherapy and they had to learn the principles of manual correction of congenital or acquired malformations of the musculoskeletal system. In 1913, this situation was reflected by renaming the DGOC to Deutsche Orthopädische Gesellschaft (DOG), the German Orthopaedic Society. That name survived until 1967.

Orthopaedic treatment was much needed at the turn of the 20th century. In 1906, there were about 100,000 disabled youngsters in Germany. A large number of residential medical care facilities for children and young people were established at that time. The East Prussia-born and Berlin-based orthopaedist Prof. Konrad Biesalski was especially active and inventive in helping these people. He proved that effective orthopaedic treatment, therapeutic rehabilitation and vocational training of the physically disabled can give many of them a chance to return to professional life and gain independence. A disciple and close associate of Biesalski, Prof. Ireneusz Wierzejewski would later transfer the ideas and methods of his master to Poznań. After war, his work was continued in Poland mainly by Prof. Wiktor Dega [3].

prof. Ireneusz Wierzejewski przeniósł potem pomysły i metody swojego mistrza na teren Poznania. Jego kontynuatorem był po wojnie w Polsce przede wszystkim prof. Wiktor Dega [3].

12-letni okres narodowo-socjalistycznej dyktatury w latach 1933-1945 stanowi osobny, krytyczny rozdział w historii niemieckiej ortopedii [4]. Działalność Zarządu Głównego DOG i samych ortopedów była w tym okresie w dużej mierze podporządkowana polityce i celom NS-reżimu, w tym tzw. „ortopedii wojennej” i „higienie rasowej”. Większość „aryjskich” lekarzy szybko zaakceptowała eliminację ze struktur zawodowo-naukowych swoich żydowskich kolegów oraz wprowadzenie programów sterylizacji i eutanazji, regulowane ustawą z 14 lipca 1933 r. o „Zapobieganiu dziedzicznia chorego potomstwa”. W 1935 r. ukazała się w Niemczech monografia znanego ortopedy, prof. Maxa Lange, o biologii dziedziczenia fizycznych wad wrodzonych, w której autor jednoznacznie opowiadał się za „rasowo-higienicznymi ideami i środkami do ich realizacji”, w tym przymusową sterylizacją. Ponad 50% ortopedów niemieckich było członkami NSDAP lub SS. Kierowały nimi zapewne nie tylko ideologiczne, ale i koniunkturalne motywy, przynależność do jednej z organizacji naziowskich była nieodzownym warunkiem do zrobienia zawodowej czy naukowej kariery.

Decyzją okupacyjnych władz amerykańskich DOG uległo wprawdzie w 1945 r. rozwiązaniu, ale pilne powojenne zapotrzebowanie ludności na specjalistyczną pomoc ortopedyczną oraz konieczność ujęcia jej w ramy organizacyjne spowodowały, że już w 1947 r. reaktywowano DOG ponownie. Aby dostosować nazwę i działalność Niemieckiego Towarzystwa Ortopedycznego do struktur europejskich i światowych organizacji ortopedycznych, w tym SICOT, w 1967 r. przemianowano DOG na Deutsche Gesellschaft für Orthopädie und Traumatologie, DGOT (Niemieckie Towarzystwo Ortopedii i Traumatologii). Wywołało to liczne protesty niemieckich chirurgów ogólnych, szczególnie członków DGU, negujących fachowe kompetencje ortopedów w zakresie chirurgicznego leczenia świeżych, szczególnie kompleksowych, urazów. Spór ten trwał wiele lat. Złagodziła go w 2001 r. zmiana nazwy DGOT na Deutsche Gesellschaft für Orthopädie und Orthopädische Chirurgie czyli DGOOC (Niemieckie Towarzystwo Ortopedii i Chirurgii Ortopedycznej) oraz wprowadzenie w 2003 r. w Niemczech nowej specjalności lekarza ortopedii i chirurgii urazowej (Facharzt für Orthopädie und Unfallchirurgie).

Po 1953 r., wraz z utworzeniem w NRD własnego Towarzystwa Ortopedycznego (Medizinisch-Wissenschaftliche Gesellschaft für Orthopädie), kontak-

The 12-year period of national socialist dictatorship in 1933-1945 is a separate, critical chapter in the history of German orthopaedics [4]. At that time, the activity of the Chief Directorate of the DOG and of orthopaedists themselves was to a great extent subjected to the policy and goals of the Nazi regime, including the so-called “war-time orthopaedics” and “racial hygiene.” Most “Aryan” physicians quickly accepted the elimination of their Jewish colleagues from professional and scientific structures and the launch of sterilization and euthanasia programmes, regulated by the Law for the Prevention of Genetically Diseased Offspring, enacted on July 14, 1933. In 1935, a monograph on the biology of inheritance of congenital physical anomalies was published in Germany, in which the author, Prof. Max Lange, a renowned orthopaedist, explicitly supported “the ideas of racial hygiene and means of its enforcement,” including compulsory sterilization. More than 50% of German orthopaedists were members of the NSDAP (National Socialist German Workers' Party) or the SS (Schutzstaffel). They might have been driven not only by ideological, but also by status-seeking motives because one had to be a member of a Nazi organization to be able to pursue a professional or scientific career.

Even though the DOG was dissolved by the American occupation authorities in 1945, the urgent post-war need of the German population for specialized orthopaedic care and the necessity of adopting an organisational structure resulted in the re-establishment of the DOG in 1947. In 1967, the DOG was renamed to Deutsche Gesellschaft für Orthopädie und Traumatologie, DGOT (German Society for Orthopaedics and Trauma) with the aim of adjusting the organisation's name and activity profile to the structures of European and world orthopaedic organizations, including SICOT. It caused a storm of protest from German general surgeons, in particular the members of the DGU, who denied the professional qualifications of orthopaedists in the surgical treatment of recent, primarily complex, injuries. The dispute lasted for years. It was alleviated in 2001 after the DGOT was renamed to Deutsche Gesellschaft für Orthopädie und Orthopädische Chirurgie (DGOOC, German Society for Orthopaedics and Orthopaedic Surgery) and a new specialty, the specialist in orthopaedics and trauma surgery (Facharzt für Orthopädie und Unfallchirurgie), was introduced in Germany in 2003.

After 1953, as the GDR (German Democratic Republic) established its own Medical and Scientific Orthopaedic Society (Medizinisch-Wissenschaftliche Gesellschaft für Orthopädie), contacts between

ty między ortopedami obydwu państw niemieckich stały się, z przyczyn politycznych, coraz bardziej utrudnione. Pomimo wielu problemów ortopedzi NRD potrafili utrzymać wysoki fachowo-naukowy poziom swojej dyscypliny, organizowali coroczne Kongresy naukowe swego Towarzystwa i wydawali własne czasopismo naukowe [5]. Rozwijała się też międzynarodowa współpraca tego Towarzystwa z ortopedami Związku Radzieckiego i innych Krajów Demokracji Ludowej, w tym Polski. Po zjednoczeniu Niemiec w 1989 r. przestały, od października 1990 roku, wychodzić „Beiträge zur Orthopädie und Traumatologie”, a samo Towarzystwo Ortopedyczne NRD uległo rozwiązaniu z dniem 31.03.1991 r.

W chwili obecnej (2015) istnieją w Niemczech następująca towarzystwa naukowe i zawodowe zrzeszające ortopedów:

- Głównym Zrzeszeniem jest – Niemieckie Towarzystwo Ortopedii i Chirurgii Ortopedycznej (Deutsche Gesellschaft für Orthopädie und Orthopädische Chirurgie, **DGOOC**), następcą i kontynuatorem tradycji DGOC, DGO i DGOT, członek SICOT. Posiada ono liczne sekcje tematyczne.
- Związek Zawodowy Lekarzy Specjalistów Ortopedii i Chirurgii Urazowej (Berufsverband der Fachärzte für Orthopädie und Unfallchirurgie, **BVOU**). Razem z DGOOC tworzy on tzw. Allianz Deutscher Orthopäden oraz Akademię Niemieckich Ortopedów (Akademie Deutscher Orthopäden, **ADO**).
- Niemieckie Towarzystwo Chirurgii Urazowej (Deutsche Gesellschaft für Unfallchirurgie, **DGU**).
- Niemieckie Towarzystwo Ortopedii i Chirurgii Urazowej (Deutsche Gesellschaft für Orthopädie und Unfallchirurgie, **DGOU**). Powstało ono w 2008 r. w Berlinie jako związek stowarzyszeniowy DGU i DGOOC, członek EFORT.

Wszystkie powyższe Towarzystwa organizują wspólnie doroczny, jesienny Niemiecki Kongres Ortopedii i Chirurgii Urazowej (DKOU) w Berlinie.

Większość ortopedów niemieckich jest także zrzeszona w organizacjach lokalnych: Zjednoczeniu Południowo-Niemieckich Ortopedów i Chirurgów Urazowych (Vereinigung Süddeutscher Orthopäden und Unfallchirurgen = **VSOU**) oraz Północno-Niemieckim Zjednoczeniu Ortopedów i Chirurgów Urazowych (Norddeutsche Orthopäden- und Unfallchirurgenvereinigung = **NOUV**). Poza tym istnieje Związek Ordynatorów Ortopedii i Chirurgii Urazowej Niemiec (Verband leitender Orthopäden und Unfallchirurgen Deutschlands e. V., **LOU**).

Być może ze względu na dość wysokie roczne opłaty członkowskie (160 Euro dla specjalistów pracujących w szpitalu lub w praktyce prywatnej) oraz

the orthopaedists from the two German countries were increasingly hindered due to political reasons. Despite many problems, the GDR orthopaedists were able to maintain high professional and scientific standards of their discipline, organising annual scientific congresses of their Society and issuing their own scientific journal [5]. The Society developed its international cooperation with orthopaedists from the Soviet Union and other Eastern Bloc countries, including Poland. After the German reunification in 1989, the “Beiträge zur Orthopädie und Traumatologie” closed in October 1990 and the Orthopaedic Society of the GDR was dissolved on March 31, 1991.

Currently (in 2015), the following scientific and professional orthopaedic societies are active in Germany:

- The main organisation is the German Society for Orthopaedics and Orthopaedic Surgery (Deutsche Gesellschaft für Orthopädie und Orthopädische Chirurgie, **DGOOC**), the successor and a continuator of the tradition of DGOC, DGO and DGOT, a member of SICOT. It has numerous thematic sections.
- Professional Association of Orthopaedists and Trauma Surgeons (Berufsverband der Fachärzte für Orthopädie und Unfallchirurgie, **BVOU**). Together with DGOOC it forms the so-called Allianz Deutscher Orthopäden (Alliance of German Orthopaedists) and the Academy of German Orthopaedists (Akademie Deutscher Orthopäden, **ADO**).
- German Trauma Society (Deutsche Gesellschaft für Unfallchirurgie, **DGU**).
- German Society for Orthopaedics and Traumatology (Deutsche Gesellschaft für Orthopädie und Unfallchirurgie, **DGOU**), founded in 2008 in Berlin as an association of the DGU and the DGOOC. It is a member of the EFORT (European Federation of National Associations of Orthopaedics and Traumatology).

Each autumn, all the above Societies jointly organize the German Congress of Orthopaedics and Traumatology (Deutscher Kongress für Orthopädie und Unfallchirurgie, DKOU) in Berlin.

Most German orthopaedists are also members of local organizations: the Association of Orthopaedists and Trauma Surgeons of South Germany (Vereinigung Süddeutscher Orthopäden und Unfallchirurgen, **VSOU**) and the North German Orthopaedists and Trauma Surgeons Association (Norddeutsche Orthopäden- und Unfallchirurgenvereinigung, **NOUV**). There is also the Association of Orthopaedics and Trauma Surgery Department Heads of Germany (Verband leitender Orthopäden und Unfallchirurgen Deutschlands e.V., **LOU**).

brak motywacji ortopedzi z Polski rzadko wstępują do DGOOC. Zaletą tej przynależności jest jednak zwolnienie z opłat kongresowych na terenie Niemiec oraz bezpłatne otrzymywanie dwumiesięcznika „Orthopädie Mitteilungen”, zawierającego szczegółowe informacje z niemieckiego świata ortopedyczno-traumatologicznego. Członkom DGOOC przysługuje także 30% zniżka przy prenumeracie czasopism „Der Orthopäde” und „Der Unfallchirurg”.

POLSCY CZŁONKOWIE NIEMIECKIEGO TOWARZYSTWA ORTOPEDYCZNEGO DO 1939 R.

W okresie zaborów większość lekarzy polskich z terenu Pomorza, Wielkopolski i Galicji kończyła studia medyczne na uczelniach niemieckich lub austriackich. Zostawali oni potem z reguły członkami zawodowych i naukowych towarzystw tych krajów. Związki te były często kontynuowane także po powstaniu w 1920 r. niepodległego Państwa Polskiego. Od samego początku istnienia DGOC, należało do niego wielu polskich lekarzy [6] zastrzegając, że ściśle określenie narodowości niektórych z nich nie zawsze jest łatwe. Na ziemiach etnicznie polskich pracowali także liczni Niemcy, Austriacy, Rosjanie i przedstawiciele innych narodowości. Prof. Vitezslaw Chlumsky był Czechem (1896-1900 uczeń Jana Mikulicza-Radeckiego we Wrocławiu, 1900-1918 docent chirurgii i ortopedii UJ w Krakowie, 1921-1932 prof. na Uniwersytecie w Bratysławie, twórca Czechosłowackiego Towarzystwa Ortopedycznego). Żydami, członkami DGOC i DGO byli m.in. dr Maksymilian Cohn z Łodzi, dr Ignacy Perlis z Łodzi, dr Goldmann z Łodzi, dr med. kpt. rez. Maurycy Epsztejn vel Epstein (ur. 1883 Kraków, zm. 1940 Katyń, ordynator Oddziału Chir. Ortop. w Krakowie).

Do pierwszych członków Niemieckiego Towarzystwa Ortopedycznego należeli dr Ireneusz Wierzejewski (najpierw w Berlinie), dr Józef Pomorski (1861-1911) z Poznania, dr Jasiński z Łodzi, dr Tadeusz Dembowski z Wilna, prof. Bronisław Kader vel Kaderas (1863-1937) z Krakowa (uczeń Mikulicza-Radeckiego, 1899-1917 kierownik Kliniki Chirurgii UJ), dr Zygmunt Wachtel z Krakowa, dr Witold Reklewski (wybitny chirurg-ortopeda, w 1930 r. kierownik Wojskowej Fabryki Protez w Warszawie) i doc. Waclaw Łapiński (1874-1944) z Warszawy (w latach 1930-1931 prezes PTOiTr.). W 1927 r. na liście członków DOG pojawia się na wiele lat nazwisko dr Tennenbauma ze Lwowa. W programie 27 Kon-

Polish orthopaedists rarely join the DGOOC, perhaps because of the rather high annual membership dues (€160 for specialists employed at a hospital or owners of a private practice) and a lack of motivation. However, on the plus side, DGOOC members are exempt from congress fees throughout Germany and they receive a bimonthly journal “Orthopädie Mitteilungen” with detailed news from German orthopaedics and traumatology free of charge. Members of the DGOOC are also entitled to a 30% discount on the subscription fee for “Der Orthopäde” and “Der Unfallchirurg” journals.

POLISH MEMBERS OF THE GERMAN ORTHOPAEDIC SOCIETY UNTIL 1939

During the period of Partitions, most Polish physicians from Pomerania, the Greater Poland (Wielkopolska) Region and Galicia graduated from German or Austrian medical universities. They often joined professional and scientific societies in these countries. These relationships were often continued also after Poland was re-established as an independent state in 1918. Many Polish physicians [6] were members of the DGOC since its very beginning, though it is not always easy to tell which nationality some of them were. Many Germans, Austrians, Russians and people of other nationalities used to work on ethnically Polish land. Prof. Vitezslaw Chlumsky was a Czech (a disciple of Jan Mikulicz-Radecki in Wrocław in 1896-1900, Associate Professor in orthopaedics and surgery at the Jagiellonian University in Cracow in 1900-1918, Professor at the Comenius University in Bratislava in 1921-1932, and the founder of the Czechoslovak Orthopaedic Society), while Jewish members of the DGOC and DGO included Dr Maksymilian Cohn from Łódź, Dr Ignacy Perlis from Łódź, Dr Goldmann from Łódź, Reserve Capt. Dr Maurycy Epsztejn alias Epstein, MD, PhD (born 1883 in Cracow, died in 1940 in Katyń, Head of the Orthopaedic Surgery Department in Cracow).

The first members of the German Orthopaedic Society were Dr Ireneusz Wierzejewski initially in Berlin, Dr Józef Pomorski (1861-1911) from Poznań, Dr Jasiński from Łódź, Dr Tadeusz Dembowski from Vilnius, Prof. Bronisław Kader vel Kaderas (1863-1937) from Cracow (a disciple of Mikulicz-Radecki, 1899-1917 and Head of the Surgery Department at the Jagiellonian University), Dr Zygmunt Wachtel from Cracow, Dr Witold Reklewski an eminent orthopaedic surgeon, Head of, the Military Factory of Protheses (Wojskowa Fabryka Protez) in Warsaw in 1930, and Associate Prof. Waclaw Łapiński (1874-

gresu DOG w Mannheim w 1932 r. spotykamy nazwiska dr Michała Grobelskiego, doc. Franciszka Raszei i dr Romana Zielińskiego z Poznania oraz dr Kazimierza Opackiego i dr Józefa Temlera (1892-1944) z Warszawy. W 1936 r. w wykazie członków DOG figurują nazwiska Temlera, Grobelskiego i Raszei. Dwaj ostatni wymienieni są w oficjalnym niemieckim informatorze ortopedycznym jeszcze w 1941 r. (!) Na 32. Kongres DOG w 1937 r. w Rostocku doc. Raszeja zgłosił referat dotyczący leczenia uszkodzeń stawu barkowego, ale nie przybył tam osobiście. Panująca wówczas w Niemczech hitlerowskich atmosfera nienawiści i militarizmu była dla Polaka trudna do zniesienia.

KONTAKTY POMIĘDZY TOWARZYSTWAMI ORTOPEDYCZNYMI POLSKI I NIEMIEC ORAZ WSPÓLPRACA POLSKO-NIEMIECKA PO 1945 R.

Po zakończeniu II wojny światowej pierwsze oficjalne kontakty pomiędzy ortopedami Polski i Niemiec dotyczyły głównie NRD. Powojenna działalność w Niemczech Zachodnich wielu ortopedów o mocno nazistowskiej przeszłości (Max Lange, Franz Schede, Carl Mau, Lothar Kreuz, Oskar Vulpius i inni) nie sprzyjała zbliżeniu z Polską. Dopiero na Zjeździe naukowym DOG we wrześniu 1962 r. w Monachium pierwsi polscy ortopedzi wygłaszają referaty na temat operacyjnego leczenia skoliozy kręgosłupa [7]. Byli to profesorowie Adam Gruca oraz Wiktor Dega. W tymże 1962 roku zostaje Wiktor Dega pierwszym powojennym polskim członkiem DOG. W ramach 53 Kongresu DOG w 1966 r. w Hamburgu referat na temat wydłużania kończyn wygłaszają M. Weiss, H. Halski i J. Grudniewski z Warszawy. W 1969 r. na Kongresie w Wiedniu obecni są doc. Jerzy Gryboś z Krakowa i dr Roman Ratomski z Poznania. Na oficjalnych listach członków Niemieckiego Towarzystwa Ortopedycznego pojawiają się nazwiska profesorów Gerwazego Świdarskiego (Wrocław), Piotra Bilińskiego (Wrocław, potem Bydgoszcz), dr Stanisława Junka (Bydgoszcz) i prof. Andrzeja Walla (Wrocław) [8,9]. Dr Michał von Grabowski został członkiem DGOT jesienią 1982 r., po pozostaniu w RFN z powodu stanu wojennego w Polsce. Ze względu na obowiązujące obecnie w Niemczech przepisy o „Ochronie Danych Osobowych”, podawanie przez DGOOC do publicznej wiadomości m.in. nazwisk swoich

1944) from Warsaw (President of the Polish Society of Orthopedics and Traumatology in 1930-1931). In 1927, Dr Tennenbaum from Lviv joins the DOG and his name stays on the member list for many years. The agenda of the 27th Congress of the DOG in Mannheim in 1932 lists the names of Dr Michał Grobelski, Assoc. Prof. Franciszek Raszeja, Dr Roman Zieliński from Poznań, Dr Kazimierz Opacki and Dr Józef Temler (1892-1944) from Warsaw. The 1936 DOG member list contains the names of Temler, Grobelski and Raszeja. The last two are still included in the official German orthopaedic guide published in 1941! In 1937, Assoc. Prof. Raszeja submitted a report on the treatment of shoulder injuries for the 32nd DOG Congress in Rostock, but he was not present there himself. The Pole was unable to bear the atmosphere of hatred and militarism which prevailed in the Nazi Germany at that time.

CONTACTS BETWEEN THE ORTHOPAEDIC SOCIETIES OF POLAND AND GERMANY; POLISH-GERMAN COOPERATION AFTER 1945

After World War II, the first official contacts between Polish and German orthopaedists were mostly those between Poland and the GDR. The post-war activity of many orthopaedists with a markedly Nazi past in West Germany (Max Lange, Franz Schede, Carl Mau, Lothar Kreuz, Oskar Vulpius and others) did not create favourable conditions for rapprochement with Poland. It was only at the scientific convention of the DOG in September 1962 in Munich that Polish orthopaedists presented reports on scoliosis surgery [7]. They were Prof. Adam Gruca and Prof. Wiktor Dega. In 1962, Wiktor Dega became the first post-war Polish member of the DOG. M. Weiss, H. Halski and J. Grudniewski from Warsaw presented a report on limb lengthening at the 53rd DOG Congress in Hamburg in 1966. Assoc. Prof. Jerzy Gryboś from Cracow and Dr Roman Ratomski from Poznań participated in the Congress in Vienna in 1969. The official member lists of the German Orthopaedic Society featured the names of Prof. Gerwazy Swiderski (Wrocław), Prof. Piotr Biliński (Wrocław, then Bydgoszcz), Dr Stanisław Junk (Bydgoszcz) and Prof. Andrzej Wall (Wrocław) [8,9]. Dr Michał von Grabowski joined the DGOT in the autumn of 1982, after he stayed on in the Federal Republic of Germany following the introduction of martial law in Poland. Due to the current German regulations on personal data protection, the DGOOC cannot, unfortunately, publish the names of its members (information as of 2015).

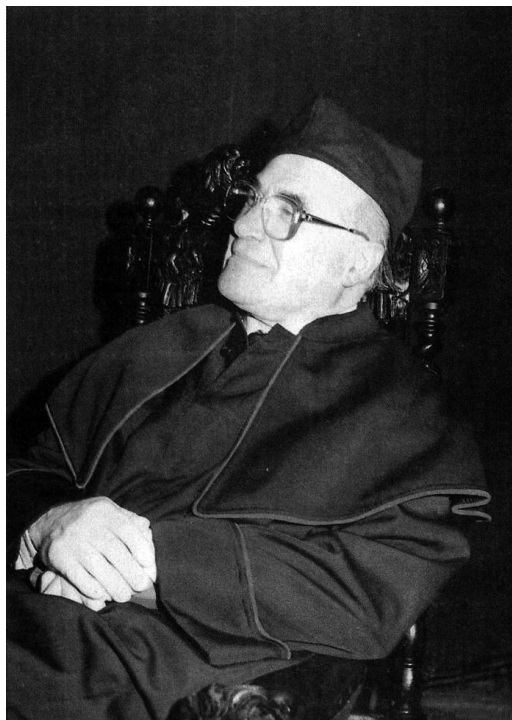
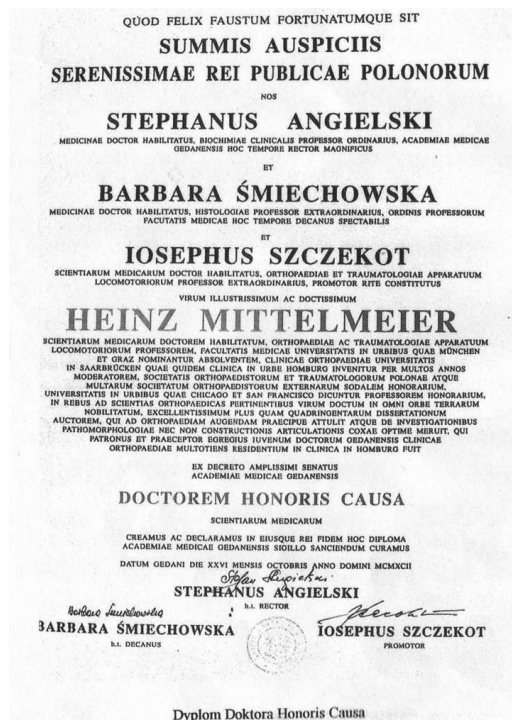
członków nie jest niestety dozwolone (informacja z 2015 r.).

Od początku lat 80-tych XX wieku szczególną pomoc w kształceniu licznych polskich ortopedów na terenie Niemiec okazali prof. Heinz Mittelmeier z Homburga/Saar, niemiecki „ojciec” ceramicznej i bezcementowej aloplastyki stawu biodrowego, prof. Karl Friedrich Schlegel z Essen, prof. Johannes Breitenfelder z Brakel/Westfalia, prof. Hans-Rudolf Henche z Rheinfelden, znany specjalista w zakresie artroskopii, prof. Engelbert Seeber z Dessau i inni. Pomoc ta miała wielkie znaczenie w czasach, w których informacja naukowa i kontakty polskich ortopedów z Zachodem były z politycznych względów ograniczone. Jej kontynuatorem jest obecnie przede wszystkim prof. Rolf Haaker z Brakel, aktualny przewodniczący Polsko-Niemieckiego Koła Przyjaciół Ortopedii i Traumatologii. Zostało ono powołane do życia w 1995 r., początkowo jako Niemieckie Koło Przyjaciół PTOiTr [10]. W 2005 r., ze względu na nową sytuację polityczno-ekonomiczną, otrzymało obecną nazwę. Jego wiceprzewodniczącym jest od 2006 r. prof. Marek Synder z Łodzi, aktualny prezes PTOiTr. Członkiem Koła jest także prof. Andrzej Bohatyrewicz ze Szczecina, prof. Szymon Dragan z Wrocławia i wielu innych czołowych ortopedów polskich. Do 2015 r. odbyło się, naprzemiennie w Polsce i w Niemczech, 16 bardzo udanych Konferencji Koła [10-12]. Kolejna planowana jest w dniach 16-18.06.2016 r. w Gdańsku pod przewodnictwem prof. Tomasza Mazurka, kierownika Kliniki i Katedry Ortopedii i Traumatologii Narządu Ruchu GUM oraz dr Pawła Cieśli, ordynatora Oddziału Ortopedii Szpitala Miejskiego w Gdyni, w ramach Bałtyckich Spotkań Ortopedycznych. Wypada wspomnieć, że regularne niemiecko-polskie sympozja chirurgów i ortopedów organizują od lat we Frankfurcie nad Odrą i w Słubicach (w marcu 2016 po raz dwudziesty) dr Frank Hoffmann i dr Andrzej Wasilewski. Bliskie kontakty utrzymują liczni niemieccy ortopedzi i traumatolodzy także z prof. Julianem Dutką, kierownikiem Oddziału Chirurgii Ortopedyczno-Urazowej Szpitala im. St. Żeromskiego w Krakowie-Nowej Hucie, wieloletnim (od 2000 r.) organizatorem cenionych międzynarodowych konferencji poświęconych endoprotezoplastyce stawu kolanowego.

Prof. Heinz Mittelmeier, emerytowany dyrektor Kliniki Ortopedii Uniwersytetu Landu Saary w Homburgu, wielki przyjaciel Polski i Polaków, jest byłym prezydentem DGOT z 1974 r., członkiem honorowym PTOiTr. (1984), DGOT (1991) oraz wielu innych narodowych Towarzystw Ortopedycznych na całym świecie [13]. Dzięki niemu kilkudziesięciu polskich lekarzy miało możliwość odbycia staży szkolenio-

Since the beginning of the 1980s, Prof. Heinz Mittelmeier from Homburg/Saar, German “father” of ceramic and cementless hip arthroplasty, Prof. Karl Friedrich Schlegel from Essen, Prof. Johannes Breitenfelder from Brakel/Westphalia, Prof. Hans-Rudolf Henche from Rheinfelden, a renowned specialist in arthroscopy, Prof. Engelbert Seeber from Dessau and others provided particular help in educating many Polish orthopaedists in Germany. This help was of significant importance at the time, as access of Polish orthopaedists to scientific information and their contacts with the West were severely limited for political reasons. It is currently continued mainly by Prof. Rolf Haaker from Brakel, the present chair of the Polish-German Association of Friends of Orthopaedics and Traumatology. It was established in 1995, initially as a German Association of Friends of the Polish Society of Orthopaedics and Traumatology [10]. It was given its current name in 2005 in the wake of a new political and economic situation. Prof. Marek Synder from Łódź, the current president of Polish Society of Orthopaedics and Traumatology, has been its deputy chairman since 2006. Other members of the Association include Prof. Andrzej Bohatyrewicz from Szczecin, Prof. Szymon Dragan from Wrocław and many other leading Polish orthopaedists. Until 2015, sixteen conferences of the Circle took place alternately in Poland and Germany, all of them very successful [10-12]. The next one is scheduled on June 16-18, 2016 in Gdańsk as part of the Baltic Orthopaedic Meeting and will be led by Prof. Tomasz Mazurek, Head of Chair and Clinic of Orthopaedics and Musculoskeletal Traumatology at the Medical University of Gdańsk and by Dr. Pawel Ciesla, Head of Orthopaedics Department of Town Hospital in Gdynia. It deserves to be mentioned that for many years Dr Frank Hoffmann and Dr Andrzej Wasilewski have organized regular symposia for surgeons and orthopaedists in Frankfurt (Oder) and Słubice (the 20th instalment will take place in March 2016). Numerous German orthopaedists and trauma surgeons maintain also close contact with Prof. Julian Dutka, Head of the Department of Orthopaedic and Trauma Surgery of Stefan Żeromski Specialist Hospital in Cracow-Nowa Huta, the long-serving (since 2000) organizer of valued international conferences on knee arthroplasty.

Prof. Heinz Mittelmeier, retired director of the Orthopaedic Department of Saarland University in Homburg, a great friend of Poland and Poles, is a former president of the DGOT of 1974, an honorary member of the Polish Orthopaedic and Trauma Society (1984), DGOT (1991) and many other national Orthopaedic Societies all over the world [13]. With his help, dozens of Polish physicians have been able

Ryc. 1. Prof. Heinz Mittelmeier, dr h.c. Akademii Medycznej w Gdańsku. Gdańsk, 26 marzec 1993 r.

Fig. 1. Prof. Heinz Mittelmeier, doctor honoris causa of the Medical University of Gdańsk. Gdańsk, March 26, 1993

wych w Niemczech i w Szwajcarii [11]. W 1993 r. jako pierwszy Niemiec po wojnie, otrzymał on godność dr h. c. Akademii Medycznej w Gdańsku (Ryc. 1). Syn prof. Heinza Mittelmeiera, prof. Wolfram Mittelmeier, dyrektor Kliniki Ortopedii Uniwersytetu w Rostocku i uczestnik wielu polskich kongresów naukowych, jest od 2005 r. członkiem Zarządu Głównego DGOOC. W latach 2006-2010 był on przewodniczącym Konferencji Ordynatorów Ortopedii w Niemczech. W roku 2012 był prezydentem DGOU i DGOOC.

Godność członka honorowego Niemieckiego Towarzystwa Ortopedycznego przyznano dotychczas (w latach 1902-2015) 162 osobom, w tym tylko trzem Polakom, profesorom Janowi Mikulicz-Radeckiemu, Wiktorowi Dedze i Andrzejowi Wallowi.

Jan (Johann von) Mikulicz-Radecki (1850-1905), austriacki i pruski obywatel, pruski Generalarzt (Ryc. 2), syn polskiego szlachcica Andrzeja Mikulicz-Radeckiego herbu Gozdawa i pruskiej baronówny Emilii von Damnitz (wnuczki słynnego kaszubsko-pomorskiego generała, hrabiego Friedricha Bogusława von Tauentzien) urodził się w Czerniowcach na Bukowinie, w b. Cesarstwie Austriackim, dzisiaj Ukraina. Jego babką (matką ojca) była Niemka, Josepha Just Edle von Binder. Jego żoną była również Niemka, Henriette Pacher, matka siedmiorga ich dzieci, osoba raczej niechętna polskości [14]. Ortopedyczne zainteresowania Mikulicza-Radeckiego sprawiły,

to undergo training in Germany and Switzerland [11]. In 1993 he became the first German to receive a doctor honoris causa degree from the Medical University of Gdańsk after the war (Fig. 1). Prof. Wolfram Mittelmeier, Prof. Heinz Mittelmeier's son, director of the Orthopaedics Department at the University of Rostock and a participant in numerous Polish scientific congresses, has sat on the board of directors of the DGOOC since 2005. In 2006-2010 he chaired the Conference of Orthopaedic Department Heads in Germany. In 2012 he was the president of DGOU and DGOOC.

To date (from 1902 to 2015), only three Poles, Prof. Jan Mikulicz-Radecki, Prof. Wiktor Dega and Prof. Andrzej Wall have been granted honorary membership of the German Orthopaedic Society, out of a total of 162 honorary members.

Jan (Johann von) Mikulicz-Radecki (1850-1905), a citizen of Austria and Prussia, Prussian Generalarzt (Fig. 2), son of a Polish nobleman Andrzej Mikulicz-Radecki, of the Gozdawa coat of arms, and of a Prussian baron's daughter Emilia von Damnitz (a granddaughter of a famous Kashubian and Pomeranian general, earl Friedrich Bogusław von Tauentzien), was born in Czerniowce in Bukovina in the former Austrian Empire, now Ukraine. His grandmother (on his father's side) was a German, Josepha Just Edle von Binder. His wife, Henriette Pacher, was also German and a mother of seven children, and she was rather

Ryc. 2. Prof. Jan Mikulicz-Radecki, 1890 r.

Fig. 2. Prof. Jan Mikulicz-Radecki, 1890

że był on w 1901 r. współzałożycielem DGOC, którego prezydentem i członkiem honorowym wybrano go w 1905 r., krótko przed przedwczesną śmiercią z powodu raka żołądka. Jako ciekawostkę można podać, że ginekologem i położnikiem, który 9 marca 1959 r. w Berlinie odebrał poród małego Wolframa, syna prof. Heinza Mittelmeiera, był prof. Felix von Mikulicz-Radecki (1892-1966), syn słynnego chirurga, współautor podręcznika „Die Praxis der Sterilisierungsoperationen” (1936), były członek NSDAP i SA, dyrektor uniwersyteckich klinik ginekologicznych w Królewcu (1932-1945) i Berlinie Zachodnim (1952-1962) [15]. Tegoż syn, prof. Johann-Georg von Mikulicz-Radecki, był po wojnie lek. internistą w Leimen.

Wiktor Marian Dega (1896-1995), słynny poznański ortopeda, syn Wiktora, wysokiego urzędnika Pruskiego Zakładu Ubezpieczeń Społecznych w Poznaniu oraz pomorskiej szlachcianki, Zofii Pelagii von Kurzbok-Tuchołka, pochodzącej z okolic Starogardu Gdańskiego (niem. Preußisch Stargard), wychowywał się dwujęzycznie [3,16]. W poznańskim gimnazjum był członkiem kilku tajnych polskich organizacji wolnościowych, brał czynny udział w Powstaniu Wielkopolskim przeciwko Niemcom (jedyne w pełni udane powstanie w dziejach Polski) i był przez całe swoje długie życie gorącym polskim patriotą. Ciekawe, że pomimo doskonałej znajomości języka niemieckiego

hostile to Polish identity [14]. The orthopaedic pursuits of Mikulicz-Radecki led him to become a co-founder of the DGOC in 1901. In 1905, shortly before his untimely death from gastric cancer, he was elected President and an honorary member of the DGOC. Interestingly, Prof. Felix von Mikulicz-Radecki (1892-1966), the son of the famous surgeon, the co-author of the guide “The Practice of Sterilization Operations” („Die Praxis der Sterilisierungsoperationen”, 1936), former member of the NSDAP and SA, the Königsberg Head of gynaecology (1932-1945) and West Berlin (1952-1962) was the gynaecologist and obstetrician who assisted in the birth of little Wolfram, son of Prof. Heinz Mittelmeier. [15] Felix’s son, Prof. Johann-Georg von Mikulicz-Radecki was an internal medicine specialist in Leimen after the war.

Wiktor Marian Dega (1896-1995), the eminent orthopaedist from Poznań, son of a high-ranking official in the Prussian Social Insurance Company in Poznań and Zofia Pelagia von Kurzbok-Tuchołka, a Pomeranian noblewoman from the area of Starogard Gdański (Preußisch Stargard), was raised bilingually [3,16]. He was a member of several Polish clandestine liberation organizations in a gymnasium in Poznań and he was an active participant in Wielkopolska Uprising against Germans (the only fully successful uprising in Polish history). Interestingly, he

kiego oraz posiadania w Niemczech bliskich krewnych, do 1939 r. nie brał on nigdy udziału w zjazdach naukowych na terenie Niemiec, na których regularnie przecież bywał jego szef, prof. Wierzejewski. Zawodowo-naukowe kontakty Degi z Niemcami rozpoczęły się dopiero wiele lat po wojnie. W 1962 r. został członkiem zwyczajnym DOG. W 1977 r. został honorowym członkiem Towarzystwa Ortopedycznego NRD i dr h. c. Uniwersytetu w Halle/Wittenberg. Honorowe członkostwo DGOT zostało przyznano Dedze, na wniosek prof. H. Mittelmeiera, dopiero w 1980 r., gdy osiągnął już sędziwy wiek 84 lat (Ryc. 3). Od tego czasu odwiedzał Niemcy Zachodnie kilka razy do roku.

Prof. Andrzej Wall, wieloletni (27 lat) kierownik Kliniki Ortopedii AM we Wrocławiu, jest jedynym żyjącym obecnie polskim członkiem honorowym Towarzystwa Ortopedów Niemieckich (DGOOC) [17-19]. Godność tę nadano mu w 2009 r., na wniosek członków Niemiecko-Polskiego Koła Przyjaciół Ortopedii i Traumatologii, którego jest również członkiem honorowym (Ryc. 4). Prof. Wall posiada honorowe członkostwo wielu narodowych towarzystw ortopedycznych, w tym także Towarzystwa Ortopedycznego NRD.

Od 2000 r. jest on jedynym jak dotąd w historii polskim członkiem korespondentem Niemieckiego Towarzystwa Ortopedycznego (DGOT).

had never taken part in scientific conventions in Germany until 1939, despite having an excellent command of German and close relatives in Germany, and even though his superior, Prof. Wierzejewski, participated in them on a regular basis. Dega's professional and scientific contacts with Germans began only many years after the war. He became a regular member of DOG in 1962. In 1977 he became an honorary member of the Orthopaedic Society of the GDR and he received a doctor honoris causa degree from Martin Luther University in Halle-Wittenberg. Dega was granted an honorary membership of DGOT upon the request of Prof. H. Mittelmeier only in 1980, when he reached the advanced age of 84 (Fig. 3). From then on he would visit West Germany several times a year.

Prof. Andrzej Wall, the long-serving (27 years) Head of the Orthopaedics Department at Wrocław Medical University, is currently the only living Polish honorary member of the German Society for Orthopaedics and Orthopaedic Surgery (DGOOC) [17-19]. He was awarded that honour in 2009 upon the request of the members of the Polish-German Association of Friends of Orthopaedics and Traumatology, of which he is also an honorary member (Fig. 4). Prof. Wall has received honorary memberships of several national orthopaedic societies, including the Orthopaedic Society of the GDR.

Ryc. 3. Prof. Wiktor Dega, 1984 r.

Fig. 3. Prof. Wiktor Dega, 1984.

Ryc. 4. Prof. Andrzej Wall, członek honorowy DGOOC w towarzystwie prof. F.U. Nietharda (po lewej) i prof. K. P. Günthera, Berlin, 2009 r.

Fig. 4. Prof. Andrzej Wall, an honorary member of DGOOC, accompanied by Prof. F.U. Niethard (left) and Prof. K. P. Günther, Berlin, 2009

Do 2015 r. godność członka honorowego PTOiTr. otrzymali następujący lekarze – ortopedzi działający w Niemczech: Heinz Mittelmeier (1984), Hans-Rudolf Henche (1992), Karl Friedrich Schlegel, Johannes Breitenfelder (1994), Wolfgang Senst, Heinz-Jürgen Eichhorn (2002), Michał T. W. von Grabowski (2004) Klaus Parsch (2008) i Rolf Haaker (2014).

Dalsze zacieśnianie współpracy pomiędzy ortopedami i chirurgami urazowymi Polski i Niemiec leży bezsprzecznie w interesie obu Krajów.

W sytuacji gdy poziom polskiej ortopedii bardzo się podniósł, a jej przedstawiciele stali się równorzędnymi partnerami ortopedów niemieckich można wyrazić nadzieję, że dysproporcja w liczbie członków honorowych obu narodowych Towarzystw Ortopedycznych ulegnie w przyszłości zmianie na korzyść Polski.

Since 2000 he has been the only Polish corresponding member of the German Orthopaedic Society.

Until 2015 the following Germany-based orthopaedists have been granted an honorary membership of the Polish Society of Orthopaedics and Traumatology: Heinz Mittelmeier (1984), Hans-Rudolf Henche (1992), Karl Friedrich Schlegel, Johannes Breitenfelder (1994), Wolfgang Senst, Heinz-Jürgen Eichhorn (2002), Michał T.W. von Grabowski (2004) Klaus Parsch (2008), and Rolf Haaker (2014).

It is unquestionably in the interests of Poland and Germany to foster continuing cooperation between orthopaedists and trauma surgeons from both countries.

As the standard of Polish orthopaedics has substantially improved and its representatives have become equal partners to German orthopaedists, one may hope that in the future the disproportion in the number of honorary members of both national Orthopaedic Societies will change in favour of Poland.

PIŚMIENNICTWO / REFERENCES

1. Wessinghage D. Die Gesellschaften deutscher Orthopäden in den ersten 20 Jahren. *Orthopäde*, Springer Verlag 2001; 30: 675-84.
2. Rauschmann MA, Heine MC, Thomann KD. Die Deutsche Orthopädische Gesellschaft von 1918-1932. *Orthopäde*, Springer Verlag 2001; 30: 685-95.
3. Bogutyń H, Dega WM. Ein großer Orthopäde und Mittler zwischen deutscher und polnischer Orthopädie. Versuch einer Biographie. Universität Würzburg: Praca doktorska; 1985.
4. Grabowski von MTW. Ortopedia w Niemczech pod wpływem narodowo-socjalistycznej polityki zdrowotnej w latach 1933-1945. *Orthopaedics in Germany under the influence of national-socialist Health policies in the years 1933-1945. Ortop Traumatol Rehabil* 2015; 1: 77-88.
5. Graßhof H, Bethge R. Geschichte der Orthopädie in der DDR 1949-1990. *Orthopäde*, Springer Verlag 2001; 30: 724-31.

6. „Zeitschrift für Orthopädie und ihre Grenzgebiete”. Pamietniki Kongresów DOG 1908-1947. Ferd. Enke Verlag, Stuttgart. Deutsches Orthopädisches Forschungsmuseum, Orthop. Univ.-Klinik Friedrichsheim, Frankfurt/Main.
7. „Zeitschrift für Orthopädie und ihre Grenzgebiete”. Pamietniki Kongresów DOG i DGOT 1951-1970. Ferd. Enke Verlag, Stuttgart. Universitätsbibliothek des Medizinischen Fakultäts, Homburg/Saar.
8. Mitgliederlisten (Listy członków/Member lists) der DGOT. Stuttgart: Ferdinand Enke Verlag; 1993, 1998, 2001.
9. Mitgliederverzeichnis der DGOOC, Springer Verlag 2004, 2006, 2008, 2009.
10. Grabowski von MTW, Wall A. Współpraca niemieckich i polskich ortopedów w ramach Koła Przyjaciół w latach 1995-2006. Zusammenarbeit der deutschen und polnischen Orthopäden im Rahmen des Freundeskreises Freundeskreises in den Jahren 1995-2008. Ortop Traumatol Rehabil 2008; 3(6): 295-307.
11. Grabowski von MTW. Przyczynek do historii niemiecko-polskich kontaktów ortopedycznych w latach 1978-2008. Chirurgia Narządów Ruchu i Ortopedia Polska 2009; 2: 109-14.
12. Haaker R. 20 Jahre Deutsch-Polnischer Freundeskreis für Orthopädie und Traumatologie e.V. Orthopädie und Unfallchirurgie. Mitteilungen und Nachrichten. Thieme Verlag; 2015. p. 343-4.
13. Grabowski von MTW. Jubileusz 75-lecia profesora Heinza Mittelmeiera. Ortop Traumatol Rehabil 2002; 4: 653-6.
14. Kozuszek W, Mikulicz-Radecki J. 1850-1905. Współtwórca nowoczesnej chirurgii. Johann von Mikulicz-Radecki 1850-1905. Mitbegründer der modernen Chirurgie. Wyd. Uniwersytetu Wrocławskiego; 2003.
15. Klee E. Das Personen Lexikon zum Dritten Reich. Edition Kramer. Frankfurt/Mainz: Fischer Verlag; 2003. p. 411-2.
16. Grabowski von MTW, Mittelmeier H. Związki profesora Wiktora Degi z kulturą i ortopedią niemiecką. Die Beziehungen von Professor Wiktor Dega zur deutschen Kultur und Orthopädie. Polish Orthopedics and Traumatology 2013; 78: 187-92.
17. Nowakowski Andrzej (Red.). 100 lat ortopedii polskiej (1913-2013). Poznań: Wyd. PTOiTr. i Exemplum; 2013.
18. Nowakowski Andrzej (Red.). Almanach ortopedów polskich. Poznań: Wyd. PTOiTr. i Exemplum; 2014.
19. Szymon D. Droga życiowa profesora Andrzeja Walla. Ortop Traumatol Rehabil 2008; 3: 292-3.

Liczba słów/Word count: 6229

Tabele/Tables: 0

Ryciny/Figures: 4

Piśmiennictwo/References: 19

Adres do korespondencji / Address for correspondence

Dr. med. Michał T.W. von Grabowski

Facharzt für Orthopädie/Unfallchirurgie, Schulstrasse 11, D-76889 Gleiszellen/Pfalz, Deutschland, Tel. : 0049-(0)63 43-98 82 13, e-mail : m.von-grabowski@t-online.de

Otrzymano / Received

10.01.2016 r.

Zaakceptowano / Accepted

15.02.2016 r.